

Ксенія Володимирівна ЮРТАЄВА,

кандидат юридичних наук, доцент

кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6096-2020>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

В останні роки питання нелегальної міграції привертає все більшої уваги урядовців різних країн світу, представників міжнародних організацій і громадськості. Зокрема занепокоєння викликає безпрецедентна кількість біженців, які щороку нелегально проникають до країн Європейського союзу, шукаючи порятунку від соціальних, військових і природних катаклізмів або просто намагаючись поліпшити умови свого життя, переїхавши до більш заможних країн під виглядом біженців. Для України питання нелегальної міграції також стоїть досить гостро. Нелегальна міграція визнана актуальною загрозою національній безпеці України [1], а також воєнно-політичним викликом, що в поєднанні з іншими чинниками такими, як розповсюдження зброї масового ураження, тероризм, організована злочинність, незаконна торгівля зброєю і боєприпасами, може перерости в загрозу застосування воєнної сили проти України [2].

У сучасному глобалізованому світі міграція є природним явищем. За даними Міжнародної організації міграції у 2017 р. глобальна кількість мігрантів досягла 257 млн. осіб, при цьому на Україну припадає близько 5 млн. мігрантів [3]. У той же час слід відзначити, що міграція є соціальним феноменом, який потребує чіткої регламентації з боку державних структур, інакше вона трансформується в некеровану соціальну систему та стає джерелом політичних, економічних, соціальних та культурних конфліктів.

У кримінології вже традиційним є дослідження проблем, які породжує міграція. Зокрема, міграцію розглядають як одну з детермінант сучасної злочинності та ізольовано досліджують питання злочинності мігрантів. Не останнє місце в кримінологічних дослідженнях займає й нелегальна міграція як фонове для злочинності явище. Зазначимо, що в останні роки міжнародна спільнота свідомо відходить від використання терміну нелегальна міграція (illegal migration) і пропонує замінити його терміном нерегулярна міграція (irregular migration). Зазначена зміна пояснюється онтологічним негативним забарвленням терміну нелегальна міграція.

Данні щодо рівня нелегальної міграції в Україні є доволі приблизними. У своєму звіті голова міграційної служби М. Соколюк повідомив, що у 2017 р. в ході проведення спецоперацій «Мігрант» і «Кордон» було виявлено 9678 нелегальних мігрантів, щодо 9264 з яких було прийнято рішення про примусове повернення [4]. У той же час дослідники називають цифри, що значно перевищують офіційну статистику – 45–50 тисяч нелегальних мігрантів щорічно [5, с. 74]. Така розбіжність засвідчує високу латентність нелегальної міграції в Україні, а також її конспіративність у випадку прийняття нею організованих форм. У той же час слід враховувати, що через збройний конфлікт, що відбувається в східних регіонах України, уряд повністю позбавлений можливості контролювати нелегальне переміщення осіб через кордон на цій ділянці, що згодом дозволяє нелегалам потрапити на територію інших областей через так звані «сірі зони». Таким чином нелегальна міграція в зазначених регіонах взагалі не враховується офіційною статистикою.

Нелегальних мігрантів поділяють на дві базові категорії: 1) особи, які в'їжджають і залишаються в країні без відповідного дозволу або використовуючи підроблені документи; 2) напівлегальні мігранти, які в'їжджають до країни на законних підставах, але з різних обставин не покидають країну і залишаються в ній після завершення терміну, обумовленого в'їзною візою. Деякі науковці окремо виділяють також «кримінальну міграцію», соціальне, відносно масове, суспільно небезпечне явище, що виявляється в територіальному переміщенні осіб з метою вчинення злочинів, а також переміщенні кримінальних технологій через кордони тих чи інших територій [6, с. 95]. Зазначений вид нелегальної міграції фактично стає формою підготовчої злочинної діяльності.

Нелегальна (нерегулярна) міграція проявляє стійкі зв'язки з наступними видами злочинності: контрабанда, в тому числі контрабанда наркотичних речовин, торгівля людьми та різні форми експлуатації, корупційні злочини, підробка документів, незаконне переправлення осіб через державний кордон, участь в етнічних організованих злочинних угруповань тощо. Крім того перебування в нелегальному статусі часто ставить мігрантів у пряму загрозу стати жертвою злочинів та експлуатації або бути втягнутим в організовану злочинність.

Розв'язання збройного конфлікту на території України значно посилило криміногенні ризики нелегальної міграції для нашої держави. Так в умовах триваючого збройного конфлікту нелегальна міграція проявляє стійкі зв'язки з контрабандою зброї, боєприпасів та вибухових речовин, різними видами терористичних практик, участю в не передбачених законом воєнізованих або збройних формуваннях, залученням неповнолітніх до участі у збройному конфлікті, найманством та іншими злочинними проявами. Крім того, як засвідчує начальник управління взаємодії з правоохоронними органами, запобігання та виявлення корупції Донецької обласної державної адміністрації О. Ставицький, збройний конфлікт на сході України значно активізував усі злочинні форми торгівлі людьми та експлуатації в цьому регіоні [7]. Правоохоронні органи не мають повної актуальної інформації щодо якісних і кількісних показників злочинності в зоні

конфлікту, відповідно особливості криміногенної ситуації, зокрема криміногенних зв'язків нелегальної міграції зі злочинністю в умовах збройного протистояння потребують комплексних наукових досліджень.

Підсумовуючи, зазначимо, що Україна залишається державою з досить високим рівнем нелегальної міграції. Зв'язок останньої зі злочинністю проявляється в заборонених законом, нерідко кримінальних способах проникнення та залишення в країні, залучення мігрантів до злочинної діяльності, а також в підвищеній віктимності зазначених осіб. На сьогодні найбільш значними криміногенними ризиками, пов'язаними з нелегальною міграцією, є підвищення загроз національній безпеці країни через різноманітні форми злочинної діяльності нелегальних мігрантів у зоні збройного конфлікту. Як результат, необхідним вбачається активізація наукових досліджень нелегальної міграції як фонового для злочинності явища та вдосконалення організаційно-правових основ протидії нелегальній міграції в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Стратегія національної безпеки України : затв. указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення: 01.03.2018).
2. Воєнна доктрина України : затв. указом Президента України від 24.09.2015 № 555/2015 // Президент України : офіц. сайт. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443> (дата звернення: 01.03.2018).
3. Key migration statistics: Ukraine // Migration data portal : сайт. URL: https://migrationdataportal.org/?i=stock_abs_&t=2017&cm49=804 (дата зварення 01.03.2018).
4. Голова міграційної служби Максим Соколюк представив публічний звіт про роботу ДМС у 2017 році (фото, інфографіка) // Тверезий погляд : сайт. URL: <http://tvrezo.info/post/45144> (дата звернення: 01.03.2018).
5. Денисова Т. А. Міграційні процеси в Україні: сучасний стан і проблеми незаконної міграції. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2016. Вип. 2. С. 72–76.
6. Левковський В. Ф. Нелегальна міграція – загроза національній безпеці України. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2007. Вип. 16. С. 89–98.
7. Збройний конфлікт стає каталізатором збільшення фактів торгівлі людьми // Голос України : сайт. URL: <http://www.golos.com.ua/article/290936> (дата звернення: 01.03.2018).

Одержано 18.03.2018